מפניני הפרשה - מאמר

מה עניין הארזים והעגלות

כשאחי יוסף שבו ממצרים ובישרו לאביהם שיוסף חי, יעקב השתאה, ותחילה לא האמין לבשורה: "**ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל יעקב אביהם: ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין להם**" (פרק מה כה' כו').

אולם כאשר ראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף, נחה דעתו ושבה אליו רוחו: - "...**וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם**" (פרק מה' –כז').

למרות געגועיו הרבים של יעקב אבינו ליוסף בנו, יעקב לא עושה את דרכו ישירות למצרים, אלא עובר תחילה בבאר שבע. "**ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע**..." (פרק מו' א'). ויש לבאר שני נקודות. א. מה היה המיוחד בעגלות אלו? ב. מדוע נסע תחילה לבאר שבע ולא ירד ישר אל בנו יוסף שבמצרים.

לגבי השאלה הראשונה רש"י מפרש שהעגלות שימשו כסימן – סימן מסר להם יוסף במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה.

מרן החיד"א מפרש פירוש אחר, אשר נותן מענה לשני השאלות הנ"ל ומעיון בו עולה מסר חשוב. לדברי מרן החיד"א: כשנפרד יוסף מיעקב אביו, ראה יוסף שאביו נוטע ארזים.

שאל אותו: "**למה אלה?**" ענה לו יעקב: "**רע לך שבני בני עתידים לעשות משכן לה' במדבר מארזים אלו, ויביאו אותם בעגלות**".

לפיכך שלח לו יוסף עגלות לסימן זה, רמז לשש עגלות צב שהיו נושאות את הקרשים של המשכן במדבר. וכשראה אותן - "**ותחי רוח יעקב**". שמח, ומיד: "**ויסע ישראל באר שבע**", לקצוץ אותם ארזים ולהביאם מצרימה בעגלות, כמובא במדרש בראשית רבה צד.

יש להבין מה המסר שמאחורי הדברים. נראה לומר שהדגש בזה הוא שהמשכן הוקם דווקא מהארזים ועצי השיטה שנטע יעקב אבינו ע"ה.

ומזה נלמד שהמשכן לשכינה שבני ישראל מקימים - וכל אדם צריך להקים בליבו משכן לשכינה, וכן כל בית שמוקם בישראל, וכל משפחה שקמה בונה משכן לשכינה – צריך שה "חומר גלם" שלה יורכב מהנקודה היהודית הנצחית המשורשת בנו מיעקב אבינו, מורשת האבות הקדושים!

אמנם "**תורה ציווה לנו משה**", ואנו מצווים ללמדה ולהתעלות בה על ידה. אבל לא על קרקע צחיחה נטע חיי עולם בתוכנו, אלא על "**מורשה קהילת יעקב**" - על מורשת האבות נייסד את עולמנו!

ונשאלת השאלה: אם הנקודה היהודית כבר מושרשת בנו, יעקב אבינו הכין את חמרי הגלם, נטע את "הארזים", אנו מה תפקידנו?

יש לדעת שאומנם יעקב אבינו נטע את "הארזים", אולם לנו צאצאיו יש תפקיד חשוב - אנו צריכים להביא את "העגלות" ולהעבירם הלאה.

מהדור הקודם - דרכנו – אל הדור הבא, כאותן עגלות שהעבירו במדבר את הקרשים ממקום אחד למשנהו, הולכים וקרבים אל מחוז חפצם, אל הארץ ישראל המובטחת, להקים בה משכן קבע לשכינה!

כשראה יעקב אבינו שיוסף יודע מה הוא תפקידו, שהוא שולח את העגלות להביא את יעקב – חייתה רוחו! ומיהר לרדת אליו כשהוא עובר תחילה בבאר שבע לכרות את הארזים למשכן שיבנו בני בניו.

בין אדם לחבירו

תחום חשוב של דיבור לתועלת הוא דיבור המיקל על מצוקתו הנפשית או הרגשית של אדם שנגרמה לו על ידי אחרים. לכן מותר לכל אדם הסובל רגשית או נפשית לפנות בבקשת עזרה, גם אם הדבר כרוך בדיבורים על אנשים ומאורעות שאלמלי כן היו נחשבים כלשון הרע. החפץ חיים מעלה אפשרות שאדם המספר דברים מתוך כוונה להפיג את דאגתו ולהקל מעל עצמו, הרי זה כמתכוון לתועלת להבא, בבחינת 'דאגה בלב איש ישיחנה' לאחרים. מובן שכל זה הוא רק במצבים קשים במיוחד ולא בעניין שיגרתי.

שואל ומשיב

שאלה: כיצד ניתן לצרף שני בצקים יחד, כדי להתחייב בהפרשת חלה?

תשובה: בצקים או מאפים, שאין באחד מהם שיעור חלה, והצטרפו יחד לשיעור – חובה להפריש מהם חלה בברכה. בשתי דרכים נוצר הצירוף.

א. כאשר שני הבצקים נדבקו זה בזה בעת הלישה או האפייה, עד שאם יפרידום ינשכו זה את זה, היינו שייתלש מעט מהבצק או המאפה של זה לזה.

ב. כאשר הבצקים או המאפים מונחים בכלי אחד או בשקית אחת או כאשר הם מכוסים במפה – הם מצטרפים להיחשב לחם אחד, כמו שפסק מרן בשולחן ערוך יורה דעה הלכות חלה סימן שכה' סעיף א':

"שתי עיסות שאין בשום אחת כשיעור, אם נוגעות זו בזו עד שנדבקים מעט זו בזו, מצטרפים, אם הם ממין הראוי להצטרף...ואם אינם נדבקים, והם בסל אחד, הסל מצרפן ואפילו אחר שנאפה ונעשה פת...ויש מי שאומר שאם מכסה הפת במפה חשוב כמו כלי לצרפן".

אם הניחו את המאפים או הבצקים במקרר, במקפיא, בתנור או בארון שקבוע בקיר, יש ספק אם הם מצטרפים – ולכן יש להפריש מהם חלה בלא ברכה.

עפ"י פסיקת מרן שו"ע בסימן שכד' – יד' מי שאינו מעוניין לאפות לחם בשיעור החייב בחלה, אינו צריך לאפות יותר מכדי צורכו כדי לקיים את המצווה. אבל למי שמתכוון לאפות שיעור החייב בחלה, אסור לחלקו לשניים כדי להיפטר מהמצווה.

אף שהמצווה כיום מדברי חכמים, והכהנים אינם יכולים לאכול את החלה מפני הטומאה, אסור להשתמט מהמצווה, כי על ידי קיומה אנו מתקשרים לרעיון שגנוז בה.

שתי עיסות או שני מאפים שיש בכל אחד מהם שיעור חלה, אפשר להפריש מאחד על חבירו כל עוד הם במקום אחד בבחינת 'מוקף' בדיעבד, אם הפריש שלא מהמוקף – יצא, וכן נוהגים לכתחילה כאשר שכחו להפריש חלה וכבר חילקו את המאפים לאנשים אחרים, שמפרישים חלה ממאפה אחד על מאפים שבמקום אחר.

מפניני הפרשה - רעיון

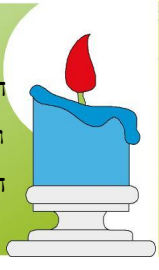
חיי יעקב וחיי האומה

חיי יעקב אבינו, מקבילים מאוד לחיי האומה – תקופת השלוה וישיבת האהלים, מקבילה לתקופה ישיבת העם בארצו ובית המקדש על מכונו. הנבואה בתוקפה, והשכינה שורה בישראל. התקופה בה עשיו אורב לו, ויעקב לומד תורה בבית מדרשם של שם ועבר, מקבילה לתקופת בית המקדש השני, שברובה היה העם נתון תחת העול יוון ורומי. אבל באותה תקופה התורה שבעל פה רבתה ופרחה.

צרות לבן ועשיו, מקבילות לתקופת הגלות: לבן המבקש לעשוק. עשיו המבקש להרוג - "עשיו הוא אדום", ואנו מצויים בגלות אדום. לכן מנה הכתוב את כל אלופי עשיו, "**לפני מלוך מלך לבני ישראל**", לפני בוא המלך המשיח, עד "אלוף עירם" – שעתיד לערום את כל אוצרותיו לפני "מלך המשיח"! בבוא הגאולה!

עשיו השלים עם יעקב ואחרי שנות איבה לוקח את כל משפחתו וקניינו - וילך אל ארץ (אחרת) מפני יעקב אחיו". הוא מכיר, ומכירות אומות העולם, בזכותם של היהודים על מולדתם. המנדט מפנה את השטח, עם ישראל יכול לשבת בארצו, ולהקים את מדינתו. ואז - "**ביקש יעקב ליישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף**" - זו התקופה שאנו חיים בה - העם מפולג. יש הרואים עצמם כ"בני גבירות", ואת האחרים כ"בני שפחות" - פסו האידיאלים, וכל אחד דואג לרווחתו: "שלא הלכו לרעות אלא את עצמם". יוסף בא בשליחות האב לשאול בשלומם, והם מבקשים להרגו, ושוללים את חירותו. עוגמת נפש נגרמת ל"אב הזקן" - פסקה ממנו רוח נבואה, מתאבל על בנו ולא מתנחם.

יוסף עומד בניסיונות קשים ומגיע למלוכה, אבל האחים - הרעב מביא אותם אל יוסף, רעב אפשר כפשוטו, מצב כלכלי עגום, ואולי רעב רוחני, לשמוע אל דברי ה', ואולי שניהם יחד. וכולנו מחכים ומייחלים לרגע הגדול של התוודעות הנרגשת. לרגע של האיחוד המחודש. לעידן של "ותחי רוח יעקב אביהם".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל לביא בן אורית ג'הסי ע"ה הי"ד אהרון בן שרה שרון ע"ה

יקטור חיים בן מיה חדד ז"ל — אליהו בוקובזה בן ורדה ז"ל

חיים בן תמר ואברהם סהר ע"ה — ניר בן דרורה ארזוני ע"ה

החייל בנימין יהשוע (בנג'י) נידהם ע"ה והי"ד

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

שרה שרח בת מרים כהן ע"ה — אהובה בת מרים דורני ע"ה

סימונה בת מרסדס אלמליח ע"ה — קטי קדן בת מילי בונומו ז"ל

לאה (לידיה) טאובר ע"ה — נעמי בת רבקה גואטה ע"ה

מרסדס אוריה עמר ע"ה והי"ד בת רחל הי"ו

בס"ד י' לחודש טבת ה'תשפ"ד
שנה שלושים גליון מספר 13
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת ויגש
מפטירים

"וְאַתָּה בֶּן אָדָם קַח לְךָ"
(יחזקאל פרק לז - טו')

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת שבת וחג: 16:22
יציאת שבת וחג: 17:20
זמן רבנו תם: 17:50

גופיית ציצית וצעיף האם חייב בציצית עפ"י שו"ע בסימן י' ופוסקים אחרונים

הקדמה

על מנת שבגד יהיה חייב בציצית צריך שיהיה לו לפחות ארבע כנפות והן צריכות להיות מרובעות ולא עגולות, כפי שפסק מרן בשולחן ערוך הלכות ציצית סימן י' סעיף ט': "**הכנפים, צריך שיהיו מרובעות ולא שיהיו עגולות**". כמו כן על הכנפות להיות מופרדות זו מזו.

בבגד שמשמש כטלית גדולה וכן בבגד שמשמש כציצית קטנה, אכן הכנפות נפרדות זו מזו. השאלה היא מה דינה לעניין חיוב בציצית של חולצה כגון חולצת "טריקו" וכדומה הפתוחה מעט בצידי הבגד (מעין שסע)?

פסיקת מרן בשולחן ערוך

מרן בשולחן ערוך הלכות ציצית סימן י' סעיף ז' פסק שהדבר תלוי בגודל הפתיחה/השסע. אם הפתיחה היא ברוב אורך הבגד, הבגד חייב בציצית ואם לאו פטור הוא מציצית: "**מלבושים שהם פתוחים מן הצדדין למטה, ויש להם ארבע כנפות לצד מטה, ולמעלה הם סתומים, אם רובו סתום, פטור. ואם רובו פתוח, חייב. ואם חציו סתום וחציו פתוח, מטילין אותו לחומרא וחייב בציצית, ואין יוצאין בו בשבת**". (הכוונה במקום שאין עירוב)

ילקוט יוסף

וכן פסק להלכה בספר ילקוט יוסף הלכות ציצית ותפילין סימן י' סעיף טו': "**בגד שיש לו ארבע כנפות ופתוח מהצד לצד מטה, ולמעלה הוא סתום, אם רובו סתום פטור מציצית, ואם רובו פתוח חייב**".

הפוסקים האחרונים דנו בשאלה כיצד קובעים את 'רוב הפתיחה' בבגד שיש לו שרוולים? האם גובה השרוול בצד הבגד נחשב כפתוח ומצטרף להיחשב רוב פתוח, או כסגור וצריך רוב מתחתית השרוול עד סוף הבגד.

משנה ברורה

המשנה ברורה בס"ק כה' פסק שגובה השרוול נחשב כסגור וכי יש למדוד את הרוב הפתוח, מתחתית השרוול עד סוף הבגד: "**רובו פתוח חייב - היינו דווקא רוב מכל הבגד...אלא צריך למדוד אף מה שלמעלה מן הידיים והנקב חשוב גם כן כאלו הוא סתום**".

מה הדין בחולצה שיש בה אומנם רוב פתוח, אולם החלק הפתוח סגור לא ע"י תפירה, אלא ע"י אבזמים לפתיחה וסגירה מהירים, כגון "טיק טקים".

מרן בשולחן ערוך בסעיף ח' פסק: "...**אם יקבעו בה אשטרינג"ה לעשותה כסתומה כדי לפוטרה מציצית, אינו מועיל תיקון זה אם לא תהיה קבועה מחצי ארכה ולמטה לכל הפחות...**" כלומר בגד הסגור עם חיבורים זמניים נחשב כסתום ופטור מציצית. מהו הגדר של חיבור זמני?

משנה ברורה

המשנה ברורה בס"ק כט' כתב שכל אמצעי חיבור שלא נפתח בקלות, כשהוא סגור מחשיב את הבגד ל 'סגור' שאין לו ד' כנפות ופטור מציצית.

"**אין לעשות בטלית קטן קרסים למטה מחציו דהוי כסתום והוא שנכפפין מאוד ראשי הקרסים לצד חשני שאינו יכול להתירן אלא על ידי מעשה דבזה חשיבי חיבור גמור הן לעניין כלאים והן לעניין ציצית. אבל בלאו הכי לא חשיב חיבור על ידי זה**".

פסקי תשובות

חיבור ע"י כפתורים נחשב כחיבור עם 'קרסים' והופך את הבגד ל 'סגור'. אולם בספר 'פסקי תשובות' סימן י' אות ח' פסק שאם עושים רק כפתור אחד כדי לשפר את אחיזת הבגד בגופו, אין הבגד נחשב ל 'סגור' ע"י כך: "**אם כי יש להדגיש שאין מניעה מלעשות חיבור אחד בכפתור ולולאה וכדומה למעלה תחת אצילי ידיו (בית השחי) או למטה סמוך לכנפות הטלית קטן, אם יש לו צורך בכך כדי להדק אחיזתו על גופו שלא יקרע ולא יתלכלך וכדומה**".

סיכום: חולצת "טריקו" וכדומה הפתוחה מצידיה תהיה חיית בציצית רק אם היא פתוחה ברובה, ולא סגורה על ידי כפתורים וכדומה.

האם צעיף חייב בציצית

צעיף הוא בגד עם ארבע כנפות מרובעות (בדרך כלל) איתו לא לובשים על הגוף, אלא עוטפים את הצוואר כדי לחממו בחורף. ויש מניחים אותו על הראש בקיץ כדי להגן עליו מחום השמש: האם בגד זה חייב בציצית?

ספרי: בספרי דברים פרשת כי תצא פיסקא רלד' דרשו על הפסוק: "**אשר תכסה בה - פרט למעפורת שלא תכסה ראשו ורובו**".

בית יוסף

הבית יוסף בסימן י' מבאר שכדי שבגד יתחייב בציצית הוא צריך להיות מיועד לכיסוי ראשו ורובו של הלובש. לכן בגד המיועד לכיסוי הראש בלבד – פטור מציצית, אף אם בפועל הוא מכסה חלקים נוספים בגופו.

בהמשך, דן הבית יוסף אם דינו של צעיף שמיועד לכיסוי הצוואר בלבד כדין צעיף המיועד לכיסוי הראש, שפטור מציצית, אפילו אם מכסה חלקים מגופו, או שמא דינו ככיסוי הגוף שחייב בציצית. מסקנתו היא שעקרונית חייב בציצית, ואינו נחשב 'כסות הראש', ובאמת כך היה המנהג בארץ ישראל להטיל ציצית בצעיפים כאלה. אולם, בארץ מצרים לא נהגו להטיל בהם ציצית, וליישוב מנהגם הביא הבית יוסף שלוש טעמים לפטור:

א. רק בגד שנלבש בדרך לבישה ועיטוף חייב בציצית, מה שאין כן בגד שמושם על הגוף רק ב 'דרך העלאה'.

ב. כיוון שמיועדים בעיקר לכיסוי סביבת הראש ולא הצוואר מהקור.

ג. הצעיפים שימשו לצרכים אחרים, כגון לקנח בהם את הידיים, ו 'בגד' שלא מיועד לחימום והגנה אלא לצרכים אחרים – הוא פטור מציצית.

הפסיקה להלכה בשו"ע - מרן בשו"ע סימן י' - י"א פסק שצעיפים (סודר שנותנין על הצוואר) פטורים מציצית, אך לא כתב את הטעם לכך.

סיכום: המנהג בארץ ישראל להטיל ציצית בצעיף, אך בארץ מצרים לא נהגו להטיל בהם ציצית. להלכה פסק מרן שצעיף פטור מציצית.

פינת העורך

"**ויעל יוסף לקראת אביו**" כתב הרלב"ג שיש בזה מסר חשוב: "**והוא שראוי לאדם לכבד את הוריו, כפי מה שאפשר, ולא ימנעהו מזה עוצם הצלחתו בממשלה ובשלטונות, וטרדתו בעסקים. ולזה תמצא שיוסף עם היותו מושל בכל ארץ מצרים, והיה משביר לכל עם הארץ, ולכל שאר הארצות הקרובות – הנה נזדרז לצאת לקראת אביו, לכבדו ולראות את פניו**".

ברכות מכל הלב

ברכות רבות מעומק הלב וברכת מזל טוב לעמיחי וליאל טל חן טאובר הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת טאובר הי"ו ומשפחת בונדה הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לאפרת בת מרדכי ושרה (שרי) הי"ו נכדה לאברהם ואתי שרון הי"ו ולכל בני משפחתה לרגל הגיעה למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידיך לטובה ותזכי לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצאי חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

משמעות ברכת 'שהכל'

בשבחים אשר שיבחה התורה את ארץ ישראל כארץ טובה, זבת חלב ודבש, פירטה את שבעת המינים – **"ארץ חיטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"**. התורה הוסיפה – **"ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה..."** כלומר, נוסף על כל הטוב הנזכר שהארץ מעניקה ליושביה, לא חסר מאומה מיתר הדברים הנועדים להחיות בהם את נפש כל חי, וגם כל אלו נעשו בדברו, וזוהי כוונת ברכת "שהכל נהיה בדברו", שכן, מאותו פסוק למדו רבותינו את עיקר חיוב הברכה, ובה תלו את הברכות, אשר תיקנו לכל הנאה שהאדם נהנה מהעולם הזה.

חכמי הנסתר רמזו שברכת **"שהכל נהיה בדברו"** בסוד על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כי בדבר פי ה' הכל נעשה במעשה בראשית, כי כל דבר שהיה רוצה, היה אומר יהי כן ויהי כן, וזה נקרא מוצא פי ה', והרוחניות של האירה הייתה מתלבשת בכל דבר ודבר, וכוח דיבור זה היו כל הברואים, ובכוח זה יחיה האדם והבהמה והצומה והדומם, וזה שתיקנו חז"ל בברכת הנהנין "שהכל נהיה בדברו", כי קיימא לן, שעל הכל אם אמר "שהכל נהיה בדברו", יצא, כי היא ברכה כוללת, ובכוח ברכה זו, עולה כל הרוחניות והקדושה למעלה למקומה . ומכיוון שבברכה זו יש שבח כללי, היא יכולה לפטור את כל מיני המאכלים.

לכן אדם שטעה ובירך **"שהכל נהיה בדברו"**, על פרי עץ או פרי אדמה, ואפילו על לחם או מיני מזונות או יין – יצא ידי חובה. אלא שלכתחילה יש לברך על כל מין ומין את ברכתו הראויה. ורק כשיש ספק לגבי מאכל מסוים אם ברכתו 'שהכל' או ברכה אחרת, כדי לצאת מהספק מברכים "שהכל נהיה בדברו". אמנם כאשר יש ספק לגבי פרי, אם ברכתו "העץ" או "האדמה", מברכים **"האדמה"**. הגם שאם נברך עליו "שהכל נהיה בדברו", נצא ידי חובה, עדיף לברך "האדמה" שהיא ברכה מבוררת יותר, שיש בה ביטוי לזה שמדובר בפרי.

אמנם כל מה שלמדנו שבמקום ספק מברכים "שהכל נהיה בדברו", או "האדמה", זה רק במקום שאין את מי לשאול, או שזה ספק שלא הוכרע להלכה. אבל כאשר אפשר לשאול חכם, מה הברכה הראויה, אסור לברך מספק "שהכל נהיה בדברו", או "האדמה", אלא חובה לברר איזו ברכה צריך לברך.

יש לשאול – למה בכל הברכות מברכים בלשון "בורא" ואילו בברכת "שהכל" מברכים בלשון "נהיה", הלא גם בברכה זו אפשר היה להתקין שהנוסח יהיה "שהכל ברא בדברו"?

נראה להשיב עפ"י דברי רבי דוד אבודרהם, שמכיוון שתיקנו חז"ל מטבע ברכה זו על דבר שאין גידולו מן הארץ, כגון בעלי חיים והיוצא מהם, אין לומר בהם לשון "בורא", שהרי עיקר בריאתם לא היתה לאכילה, וראיה לדבר, שאדם הראשון לא הותר לו בשר באכילה.

בכלל יש עדיפות לומר ברכה מיוחדת לכל סוג של מאכל, שכל סוג מאכל מעניק לאדם תועלת והנאה ייחודית, ואם יברך על כל הסוגים באופן אחיד וסתמי, לא יתן ביטוי לשפע הברכה שהשפיע ה' לעולם. ומנגד, אם יברך על אפרסק ברכה משלו ועל תפוז ברכה משלו, וכך על כל מין ומין, לא יעמוד על המגמה הכללית של הקב"ה בעולמו, אלא ישקע בתוך פרטי הפרטים שבעולם המגושם.

על ידי תקנת הברכות לסוגים השונים של המאכלים, יש מצד אחד ביטוי פרטני של הברכה האלוקית ומצד שני ביטוי למגמה הכללית. ברכת 'שהכל' היא הברכה שנותרה כמייצגת את העניין הכללי. מצד אחד היא אינה מבוררת, ולכן מעלתה פחותה, וכל אימת שאפשר, צריך לברך ברכה מבוררת. אולם מצד שני היא מבטאת את הרעיון הכללי "שהכל נהיה בדברו". ודווקא בה ישנו דגש על המקור הרוחני של הבריאה, שעל ידי דיבור ברא הקב"ה את עולמו, שככל שנפגשים יותר עם הצד הכללי, האחדותי, שבבריאה – כך עומדים יותר על השורש הרוחני של הבריאה.

דברים שונים שברכתם שהכל

המקור בתלמוד

במשנה במסכת ברכות דף מ: מובא שעל דבר שאין גידולו מן הארץ מברכים שהכל. מוסיפה המשנה שלדעת תנא קמא על חומץ ועל נובלות ועל הגבים טהורים מברכים שהכל. רבי יהודה חולק על תנא קמא, לדעתו מכיוון שחומץ, נובלות וחגבים הם מין קללה האוכל מהם אינו צריך לברך כלל, שהרי אין אדם חפץ שיינו יחמיץ ושהתמרים שלו יתייבשו לפני בישולם, וחגבים הם בעלי חיים המפסידים את התבואה.

אם כן, המכנה המשותף לשלוש הדוגמאות האחרונות במשנה: חומץ, נובלות וחגבים, אינו מקום גידולם, אלא שהעובדה שהם מין קללה ונשנו בנפרד, כדי לציין את מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה לגבי הברכה עליהם.

"ועל דבר שאין גדולו מן הארץ אומר: שהכל נהיה בדברו. על החומץ ועל הנובלות ועל הגובאי אומר: שהכל נהיה בדברו, רבי יהודה אומר: כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו.

מפרש רש"י: **גובאי - חגבים טהורים. מין קללה - חומץ ונובלות וגובאי - על ידי קללה הן באין.**

בגמרא שם מובאת ברייתא המפרטת עוד דוגמאות בשתי קבוצות שונות לדברים שאין גידולם מן הארץ וברכתם שהכל, וכן מובא בברייתא ששל אכילת פת שנתעפשה, או שתיית יין שהקרים, כלומר שהתקלקל ונעשה בו כמין חומס, וכן על אכילת תבשיל שנתקלקל מברכים שהכל. נראה שפשוט לומר שמדובר במצב בו התקלקלו קצת ועדיין ראויים לאכילה בדוחק גדול, שהרי אם התקלקלו לגמרי נראה שלדעת כולם אין לברך עליהם כלל, מפני אינם ראויים כלל לאכילה ויצאו מחזקת מאכל.

"תנו רבנן: על דבר שאין גדולו מן הארץ, כגון: בשר בהמות חיות ועופות ודגים, אומר שהכל נהיה בדברו; על החלב ועל הביצים ועל הגבינה אומר שהכל; על הפת שעפשה, ועל היין שהקרים, ועל התבשיל שעבר צורתו אומר שהכל; על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל".

לכאורה כמהין ופטריות הם גידולי קרקע, אם כן, מדוע מברכים על אכילתם שהכל?! הגמרא משיבה שהסיבה לכך היא שהם אמנם מתרבים מלחלוחית הארץ, אך גידולם הוא מיניקה מהאוויר.

"למימרא, דכמהין ופטריות לאו גדולי קרקע נינהו? והתניא: הנודר מפירות הארץ - אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות, ואם אמר כל גדולי קרקע עלי - אסור אף בכמהין ופטריות! אמר אביי: מירבא רבו מארעא, מינקי לא ינקי מארעא. והא על דבר שאין גדולו מן הארץ קתני! - תני: על דבר שאין יונק מן הארץ".

מפרש רש"י: מירבא רבו מארעא - מלחלוחית הארץ הם גדלים על העצים ועל הכלים..

פסיקת הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ח' הלכה א' פסק להלכה כדברי הגמרא שכל דבר שאין גידולו מן הארץ מברך שהכל, וכן הוסיף שהברכה האחרונה עליהם היא בורא נפשות: **"דברים שאין גידולן מן הארץ כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב ודבש וכיוצא בהן בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות".**

ובהלכה ח' הוסיף שלגבי פת שהתעפשה או יין שהקרים, ותבשיל שנתקלקל מברך עליהם ברכה ראשונה שהכל וברכה אחרונה בורא נפשות וכאמור לעיל מדובר שהתקלקלו מעט.

"הפת שעיפשה והיין שהקרים ותבשיל שעברה צורתו והנובלות שהן פגין והשכר והחומץ והגובאי והמלח והכמהין והפטריות על כולן מברך תחלה שהכל, וכל המברכין לפניו שהכל לאחרונה מברך בורא נפשות, וכל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו".

שם ומשפחה _____

סרח בת אשר מבשרת – יוסף חי

כששלח יוסף את אחיו, לבשר לאביהם כי עודנו חי, חשש יוסף לחיי אביו והפציר בהם שלא יבשרו ליעקב את הבשורה המרגשת בבת אחת.
כשהגיעו אחי יוסף לביתם בארץ כנען, ראו את סרח בת אשר יוצאת לקראתם. ומכיוון שסרח הייתה חכמה וטובה, וגם ידעה לנגן בכינור, ביקשו ממנה האחים שתיכנס לבית ותנגן לפני יעקב וגם תשיר לפניו: "יוסף דודי חי! יוסף דודי חי!" עשתה סרח כבקשת האחים, ניגנה ושרה לפני הסבא יעקב ובקולה הערב בישרה לו שיוסף דודה חי.
הרגשה טובה פשטה בכל גופו של יעקב לשמע השירה והנגינה של נכדתו סרח. שמחה גדולה מילאה את ליבו ורוח ה' חזרה ושרתה עליו.
ניגש יעקב אל סרח נכדתו, שם את ידו על ראשה ואמר לה: סרח יקירתי, היות ושמחת אותי, והחיית את רוחי בשירתך שנכנסה לליבי, אברך אותך שתאריכי ימים ואכן ברכתו התקיימה וסרח בת אשר האריכה ימים רבים.
ובעוד יעקב אבינו נהנה מדבריה של סרח נכדתו, נכנסו בניו לבית אביהם. ראה יעקב את המרכבות המפוארות, את כל המתנות ואת העבדים המצרים שהגיעו עם בניו והתפלא מאוד.

יעקב מגיב לבשורה שיוסף חי

אחרי שחיבק ונישק את בניו ושמח לראות שכולם כולל בנימין ושמעון חזרו לשלום, סיפרו לו בניו על יוסף אחיהם שנמצא במצרים ומושל עליה. בתחילה לא האמין להם יעקב, אבל כשראה את מה שהביאו בניו האמין להם.
שמח יעקב מאוד, וביקש מהם שיספרו לו עוד ועוד על יוסף, ובמיוחד ביקש מהם שיספרו לו על מעשיו הטובים של בנו יוסף, שאפילו שהיה שנים רבות במצרים, שהיא ארץ של גויים הידועים במשיכתם לזימה, נשאר ירא אלוקים ושומר מצוותיו. קם יעקב אבינו מכיסאו, נשא עיניו לשמים והודה לה', על שעשה אתו חסד גדול, והחזיר לו את בנו האובד, ועל שנתן כוח ליוסף בנו לסבול את הצרות שבאו עליו ולשמור על אמונה וביטחון בה'.
לפני שירד יעקב למצרים כדי לפגוש את בנו האהוב יוסף, תקף אותו חשש גדול שאולי לא יזכה לחזור לארץ ישראל. אמר הקב"ה ליעקב: "אל תירא, רד למצרים מכיוון ששם אעשה אותך לגוי גדול". כאב ליעקב שצריך הוא לעזוב את ארץ מולדתו הקדושה, מקום שאבותיו קבורים בו ולרדת לארץ טמאה שאין בה יראת אלוקים. ורק כשהבטיח לו הקב"ה לרדת אתו למצרים להיות אתו שם ולעלות אתו חזרה לארץ ישראל, הסכים לרדת.

שאלות מהפרשה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. מי מהאחים ניגש אל יוסף, כדי להציל את בנימין?
א. כל האחים יחד. ב. ראובן הבכור. ג. שמעון. ד. יהודה.

2. להיכן נסע יעקב לפני שירד למצרים לראות את בנו יוסף?
א. לקברי אבותיו במערת המכפלה. ב. לבית אל שם התגלה אליו ה'.
ג. לדרך אפרת שם קבר את רחל. ד. לבאר שבע שם בנה אביו מזבח.

3. מה עשה יעקב כשיוסף הביאו והעמידו לפני פרעה?
א. סיפר לו שהוא נכדו של אברהם. ב. דיבר איתו על הרעב הכבד.
ג. כעס עליו על שלא גילה לו שיוסף חי. ד. ברך אותו.

4. פרעה נתן עגלות להביא את יעקב, מדוע החליפם יוסף באחרות?
א. היו קטנות ולא הספיקו לכולם. ב. רצה לכבדו בעגלות משלו.
ג. בעגלות של פרעה הייתה חקוקה עבודה זרה. ד. ב' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "...אל תירא מרדה מצרימה..." (פרק מו') מדוע אמר זאת ה' ליעקב?
א. פחד שיקחו לו את אשתו. ב. חשש להתעלף כשיראה את יוסף.
ג. היה מיצר על שצריך לצאת לחו"ל. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. מי קשר ליוסף את הסוסים למרכבתו עימה יצא לפגוש את אביו?
א. הוא עצמו, כדי להזדרז בכבוד אביו. ב. בניו, כדי לכבד את סבם.
ג. בעלי מקצוע מובחרים, שלא יהיו תקלות. ד. תשובות א' וב' נכונות.

7. "...וְאִם יָדַעְתָּ וְיֶשׁ בָּם אַנְשֵׁי חַיִל..." (פרק מז') מה הכוונה "אנשי חיל"?
א. גיבורי חיל לעמוד בראש הצבא. ב. גיבורים ובעלי כושר מנהיגות.
ג. בקיאים באומנות רעיית הצאן. ד. נאמנים וגיבורים לשלוט ביצרם.

8. "...וְעָזַב אֶת אָבִיו וָמֵת" (פרק מד') על מי החשש שימות?
א. יעקב, משיברון לב על בנו. ב. יהודה, מפני שהוא ערב את הנער.
ג. בנימין, בדרך כמו אימו. ד. יעקב יחשב כמת שלא השלים 12 שבטים.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

9. מה נכלל בסתר דבריו של יהודה ליוסף? (פרק מד')
א. חשד שרקם את עלילת הגביע. ב. אזהרה ממתקפה כמו שעשו לשכם.
ג. התחנפות וניסיון לעורר רחמים. ד. שיכיר במעלותיו, ויחליפו בבנימין.

שאלה עפ"י פירוש הרשב"ם - כיתות ד' עד ח'

10. מה כוונת אחי יוסף: "וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ..." (פרק מז')?
א. באנו לגור לתקופה קצרה. ב. איננו מעוניינים בקשרי חיתון וכדומה.
ג. איננו מעוניינים במשרות. ד. יש לנו כסף, ולא באנו לטול משל יוסף.

התשובות הנכונות לפרשת וישב:
1- ג' 2- ב' 3- ב' 4- ד' 5- ג' 6- א' 7- א' 8- ג' 9 - א' 10- א'
(יתרו תשעה) (שיעור526 חלק א')

לימוד פורה ומהנה

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב, דוד ושלמה, אליהו ואלישע הוא יברך וישמור וינצור וירומם וינשא את **זיו ופזית נגר הי"ו** וכל משפחתם - מלך מלכי המלכים ברחמיו ישמרם ויחיהם ומכל צרה ונזק יצילם, ויאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים, בכל אשר יפנו ישכילו וכל אשר יעשו יצליחו ויתקיים בהם מקרא שכתוב: **"ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש...ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך"** וכן: **"יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".**